

nowość!

Symptomy zaburzeń SI u dzieci w wieku przedszkolnym

pierwsza pomoc

Alina Jakubowska

SYMPTOMY ZABURZEŃ SI U DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

pierwsza pomoc

Autor: Alina Jakubowska

Forum Media Polska Sp. z o. o.
ul. Polska 13, 60-595 Poznań
tel. 61 66 55 810 lub 61 66 55 750
faks 61 66 55 888
e-mail: biuro@forum-media.pl
www.forum-media.pl

© Copyright by Forum Media Polska Sp. z o. o., Poznań 2018
Wszelkie prawa zastrzeżone

Opiekun merytoryczny	Magdalena Bandurska
Nadzór wydawniczy	Jakub Sawicki
Zdjęcia	Alina Jakubowska, dreamstime.com, fotolia.com
Projekt okładki, skład	Marzena Rosochacz
Druk	Perfekt Druk

ISBN 978-83-260-3148-9 (zeszyt 1 i 2)

ISBN 978-83-260-3150-2 (zeszyt 2)

Nr produktu: 170317/917425

Spis treści

Wstęp	5
1. Typy zaburzeń integracji sensorycznej	5
2. Przykłady zaburzeń integracji sensorycznej, które powinny zaniepokoić rodziców i nauczycieli	6
3. Symptomy zaburzeń SI u dzieci w wieku przedszkolnym	9
4. Pierwsza pomoc w terapii zaburzeń SI	15
5. Terapia zaburzeń oraz rozwijanie SI u dzieci w wieku przedszkolnym	19
5.1. Propozycje aktywności, zabaw i ćwiczeń terapeutycznych wpływających na prawidłowy rozwój układu słuchowego	19
5.2. Propozycje aktywności, zabaw i ćwiczeń terapeutycznych wpływających na prawidłowy rozwój układu wzrokowego	23
5.3. Propozycje aktywności, zabaw i ćwiczeń terapeutycznych wpływających na prawidłowy rozwój układu dotykowego	27
5.4. Propozycje aktywności, zabaw i ćwiczeń terapeutycznych wpływających na prawidłowy rozwój układu przedsionkowo-propryoceptywnego	28
5.5. Propozycje aktywności, zabaw i ćwiczeń terapeutycznych wpływających na prawidłowy rozwój układu smakowego i węchowego	31
5.6. Propozycje aktywności, zabaw i ćwiczeń terapeutycznych wpływających na prawidłowy rozwój integracji wielozmysłowej – hortiterapia	33

Wstęp

Integracja sensoryczna jest umiejętnością, która pozwala odczuwać, porządkować, składać w jedną całość i rozumieć w relacji do siebie bodźce wzrokowe, słuchowe, dotykowe, węchowe, smakowe oraz pochodzące z ruchu i grawitacji. Warunkuje prawidłowy rozwój mowy, adekwatną do sytuacji wrażliwość emocjonalną, skoordynowany ruch i prawidłowe procesy myślowe.

Procesy kształtowania integracji sensorycznej zachodzą w układzie nerwowym. Rozpoczynają się w okresie płodowym, a kończą ok. siódmego roku życia dziecka.

Niestety dość często zdarza się, że procesy kształtowania integracji sensorycznej nie przebiegają tak, jak powinny. Z powodu nieprawidłowości w rozwoju układu nerwowego, a także niedostatecznej lub nadmiernej stymulacji zmysłów pojawiają się różnego rodzaju **zaburzenia integracji sensorycznej**, które skutkują negatywnym wpływem na funkcjonowanie dziecka: jego procesy poznawcze, naukę, a także rozwój społeczno-emocjonalny.

Zaburzenia te, zbyt późno rozpoznane lub niepoddane specjalistycznej terapii, nie znikną samoistnie, mogą się wręcz nasilać i prowadzić do zaburzeń o charakterze wtórnym. Dlatego ogromnie ważne jest wczesne dostrzeżenie problemu, zdiagnozowanie przez specjalistów i poddanie dziecka terapii w oparciu o profesjonalnie opracowany plan oddziaływań terapeutycznych i prawidłowo ułożoną współpracę z rodzicami. Większość zaburzeń można zlikwidować lub przynajmniej zminimalizować w takim stopniu, że dziecko będzie mogło normalnie funkcjonować w domu, w przedszkolu, a potem w szkole.

1. Typy zaburzeń integracji sensorycznej

Wyróżniamy trzy podstawowe typy zaburzeń przetwarzania sensorycznego¹:

I. Zaburzenia modulacji sensorycznej (*Sensory Modulation Disorder*)

Są to neurofizjologicznie uwarunkowane zaburzenia, w których sensoryczne dane wejściowe zarówno z otoczenia, jak i z ciała są słabo wykrywane, modulowane i/lub niewłaściwie interpretowane, co skutkuje nietypowymi reakcjami.

W obrębie tego typu zaburzeń może wystąpić:

1. Nadwrażliwość sensoryczna (*Sensory Overresponsivity*), nacechowana zwiększoną szybkością, siłą i dłuższym trwaniem reakcji w stosunku do reakcji przeciętnych. Nadwrażliwość ta może dotyczyć tylko jednego systemu sensorycznego lub wielu systemów.

2. Podwrażliwość sensoryczna (*Sensory Underresponsivity*), charakteryzująca się ignorowaniem lub brakiem reakcji dziecka na bodźce. Prowadzi do zaburzeń różnicowania dotykowego oraz orientacji w schemacie ciała.

3. Poszukiwanie wrażeń sensorycznych (*Sensory seeking/craving*), charakteryzujące się poszukiwaniem określonych wrażeń o dużej intensywności, często wynikających z ruchu i propriocepcji. Nierzadko współwystępuje u dzieci z ADHD.

¹ Opracowano na podstawie: <http://www.zbigniewprzyrowski.pl/integracja-sensoryczna/zaburzenia/>

II. Zaburzenia ruchowe o bazie sensorycznej (*Sensory-Based Motor Disorder*)

Zaburzenia te przejawiają się w formie nieprawidłowo rozwiniętych ruchów posturalnych lub wolicjonalnych.

W obrębie zaburzeń tego typu mogą wystąpić:

1. Dyspraksja – ograniczona zdolność do tworzenia pomysłów, planu działania i sprawnego wykonania działania ruchowego. Najczęściej dyspraksja wiąże się z motoryką dużą i małą, a także motoryką oralną. Związana jest z zaburzeniami integracji między wieloma centrami ośrodkowego układu nerwowego.

2. Zaburzenia posturalne – trudności z właściwą stabilizacją ciała podczas spoczynku lub w ruchu. Jako skutki tego rodzaju zaburzeń może m.in. wystąpić: zaburzona koordynacja ruchu, niewłaściwe napięcie mięśniowe (hipotonia lub hipertonia), słaba stabilizacja ciała, nieprawidłowy sposób utrzymywania i przenoszenia ciężaru.

III. Zaburzenia różnicowania sensorycznego (*Sensory Discrimination Disorder*)

Dzieci z tym rodzajem zaburzeń potrafią rejestrować bodźce, dostosować się do reakcji, ale nie potrafią wskazać, skąd pochodzi dany bodziec, ani określić, jaki on jest. Nie potrafią właściwie dostrzegać podobieństw i różnic między bodźcami sensorycznymi. W obrębie zaburzeń różnicowania sensorycznego najczęściej występują zaburzenia różnicowania słuchowego, wzrokowego i dotykowego.

2. Przykłady zaburzeń integracji sensorycznej, które powinny zaniepokoić rodziców i nauczycieli

Zaburzenia integracji sensorycznej u dzieci w wieku przedszkolnym mogą dotyczyć następujących systemów zmysłowych: słuchowego, wzrokowego, dotykowego, proprioceptywnego (związanego z czuciem głębokim, czyli czuciem pochodzącym z mięśni i stawów), przedsionkowego (związanego z funkcjonowaniem zmysłu równowagi) oraz węchu i smaku².

Objawy zaburzeń układu słuchowego:

- trudności z rozumieniem i różnicowaniem dźwięków dochodzących z otoczenia,
- trudności z rozumieniem poleceń złożonych,
- niska koncentracja na wypowiedziach ustnych,
- nadwrażliwość na hałas (zatykanie uszu, lekki sen, lęk przed szczekaniem psa, trudności z zasypianiem),
- niedowrażliwość (przykładanie do uszu przedmiotów wydających dźwięki, wsłuchiwanie się w odgłosy pochodzące z pracujących urządzeń domowych,
- kotysanie głową lub przyjmowanie pozycji głową w dół,
- uderzanie głową o różne przedmioty.

² Opracowano na podstawie: <http://dzielnicarodzica.pl/integracja-sensoryczna-powinno-niepokoic/>

Objawy zaburzeń układu wzrokowego:

- nadwrażliwość na światło przejawiająca się jako unikanie różnego rodzaju bodźców wzrokowych (blasku słońca, światła lampy) połączone z mrużeniem i tarcieniem oczu,
- niska tolerancja na zmiany natężenia światła,
- niedowrażliwość na bodźce związane ze światłem przejawiająca się poprzez wpatrywanie się w różnego rodzaju źródła światła (słońce, lampę),
- lęk przed ciemnymi pomieszczeniami,
- nadmierne zainteresowanie lustrami i różnego rodzaju błyszczącymi przedmiotami,
- częste dotykanie powiek,
- nieobecny wzrok oraz unikanie kontaktu wzrokowego,
- kiwanie się, kołysanie.

Objawy zaburzeń układu dotykowego:

- unikanie wszelkiego rodzaju dotyku, przytulania, podawania dłoni,
- ociężałe poruszanie się,
- chodzenie na sztywnych lub szeroko rozstawionych nogach,
- niechęć do niektórych ubrań i materiałów o określonej strukturze,
- delikatne, częste głaskanie się, drapanie,
- unikanie kąpieli, strach przed wiatrem i zmianami temperatury,
- niechęć do czesania,
- pocieranie się, szczypanie, drapanie, rozdrapywanie ran,
- pojawienie się gęsiej skóry bez obiektywnej przyczyny,
- chodzenie na bosą, nago, rozbieranie się, poszukiwanie wrażeń cieplnych.

Objawy zaburzeń układu proprioceptywnego (czucia głębokiego):

- chodzenie na palcach lub wyginanie palców,
- machanie rękami, potrząsanie ramionami,
- słaba precyzja ruchów rąk,
- chaotyczne ruchy,
- gwałtowna masturbacja,
- nadaktywność, a następnie zastyganie w bezruchu,
- podwyższone lub obniżone napięcie mięśniowe.

Objawy zaburzeń uwarunkowanych dysfunkcją układu przedsionkowego:

- zbyt cicha albo głośna lub niewyraźna mowa,
- krótkotrwała pamięć słuchowo-wzrokowa,
- wydłużony czas reakcji na bodźce słuchowe i wzrokowe,
- niezrozumienie poleceń złożonych,
- łatwe rozpraszanie uwagi (dekoncentracja),
- zaburzenia grafomotoryczne.

Objawy zaburzeń układu węchowego:

- obwąchiwanie własnego ciała oraz innych ludzi,
- odczuwanie przykrych zapachów w miejscu, gdzie w rzeczywistości ich nie ma,
- wyraźna fascynacja zapachami (podczas pieczenia czy gotowania),
- częste zatykanie nosa, nadwrażliwość na zapachy w otoczeniu (perfumy),
- opór przed jedzeniem, a także wypróżnianiem (oddawaniem moczu i stolca),
- notoryczne dłubanie w nosie i wkładanie do niego różnych przedmiotów.

Objawy zaburzeń układu smakowego:

- obgryzanie paznokci, przygryzanie warg, policzków,
- wkładanie do ust przedmiotów niejadalnych,
- lizanie rąk lub różnych przedmiotów,
- odmawianie lub wybiórczość jedzenia,
- wymiotowanie i zjadanie zwróconych treści pokarmowych.

Symptomy zaburzeń SI są widoczne także w różnego rodzaju pracach plastycznych dzieci, sposobach trzymania narzędzi pisarskich, zeszytach ćwiczeń i kartach pracy. Analiza tych wytworów może być pomocna w rozmowie z rodzicami dziecka o potrzebie pogłębionej diagnozy.

3. Symptomy zaburzeń SI u dzieci w wieku przedszkolnym

(ze zbiorów autorki opracowania)

I. Objawy zaburzeń układu słuchowego i wzrokowego

- Praca wykonana przez dziecko w wieku 6 lat i 11 miesięcy (pod koniec rocznego przygotowania przedszkolnego). Polecenie przeczytał i wyjaśnił nauczyciel.

Mocną stroną jest to, że dziecko wykonało zadanie na miarę swoich możliwości. Jednak miało przy tym trudności ze zrozumieniem polecenia złożonego. Nie zna liter, nie kojarzy liter z ich zapisem graficznym. Wyraźnie widoczna inwersja statyczna i dynamiczna (odwracanie liter i zamiana ich miejsc) świadczy o zaburzeniach układu wzrokowego i słuchowego.

Rozwiąż krzyżówkę. Nazwij obrazki. Odszukaj wśród naklejek kartoniki z literami tworzącymi te nazwy. Naklej je w odpowiednich miejscach. Odczytaj hasło.

1. e t a b

2. m a z a g

3. r k l o s

4. m e l e

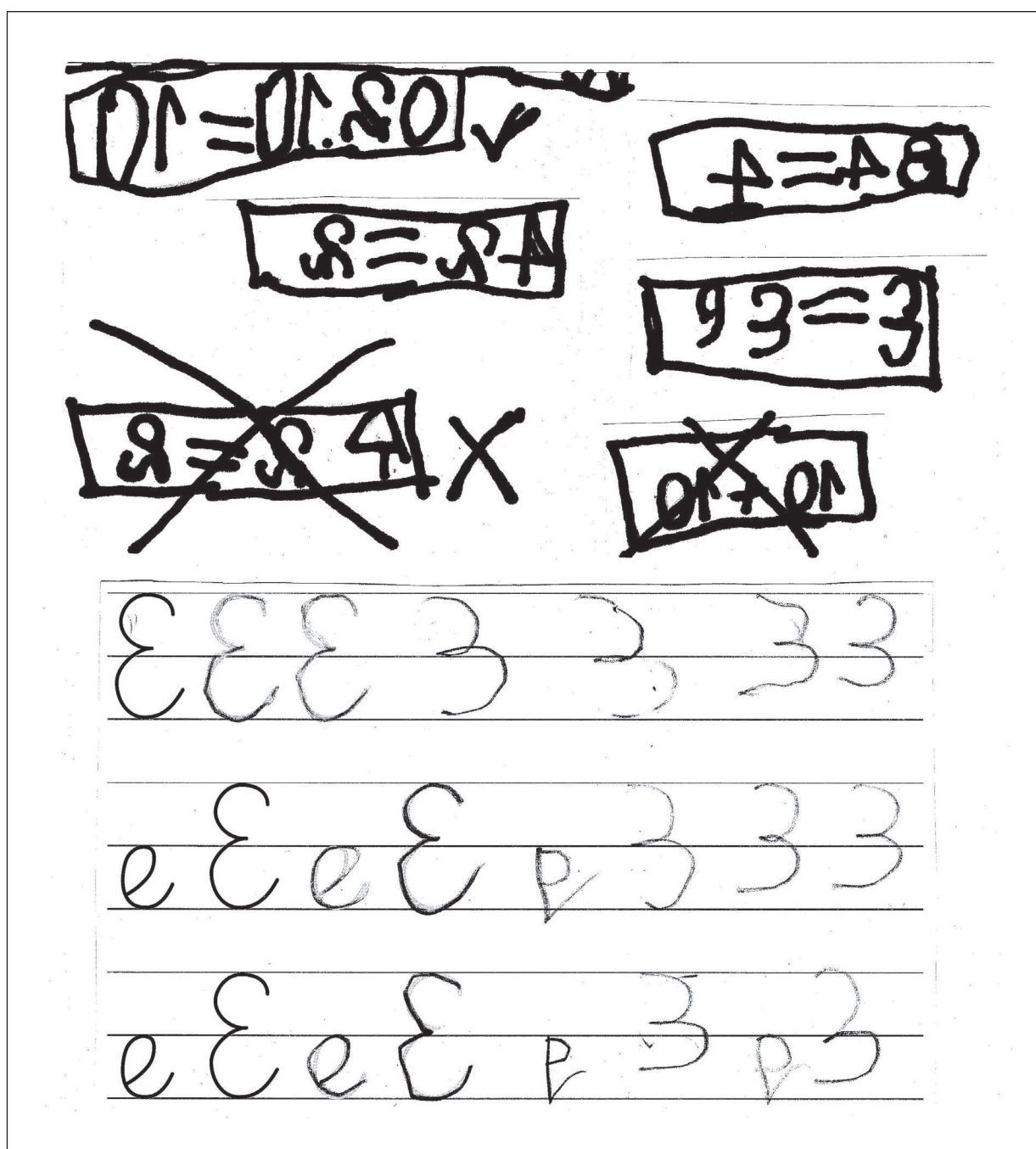
5. m a l

1. 2. 3. 4. 5.

2. Objawy zaburzeń układu wzrokowego

- Prace wykonane przez chłopca w wieku 6 lat i 5 miesięcy.

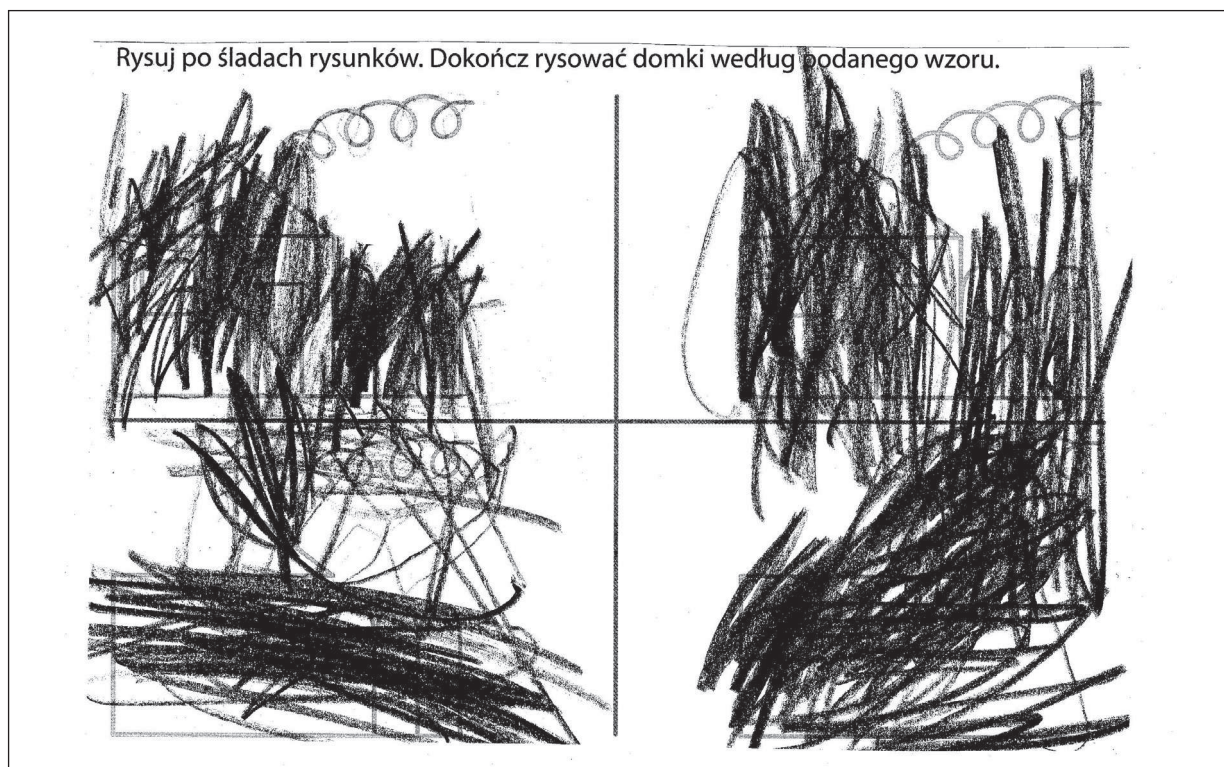
Dziecko z własnej inicjatywy podejmuje próby dodawania z pominięciem liczenia na konkretach. Lubi zapisywać swoje obliczenia. Dobrze liczy w pamięci, ale sposób zapisywania obliczeń świadczy o wyraźnych zaburzeniach układu wzrokowego (inwersja statyczna i dynamiczna, pismo lustrzane), a także zaburzeniach orientacji przestrzennej (dziecko nie odróżnia prawej i lewej strony). Zaburzenia układu wzrokowego widoczne są również podczas prób pisania liter w liniaturze (pismo lustrzane).

3. Objawy zaburzeń układu proprioceptywnego i emocjonalnego

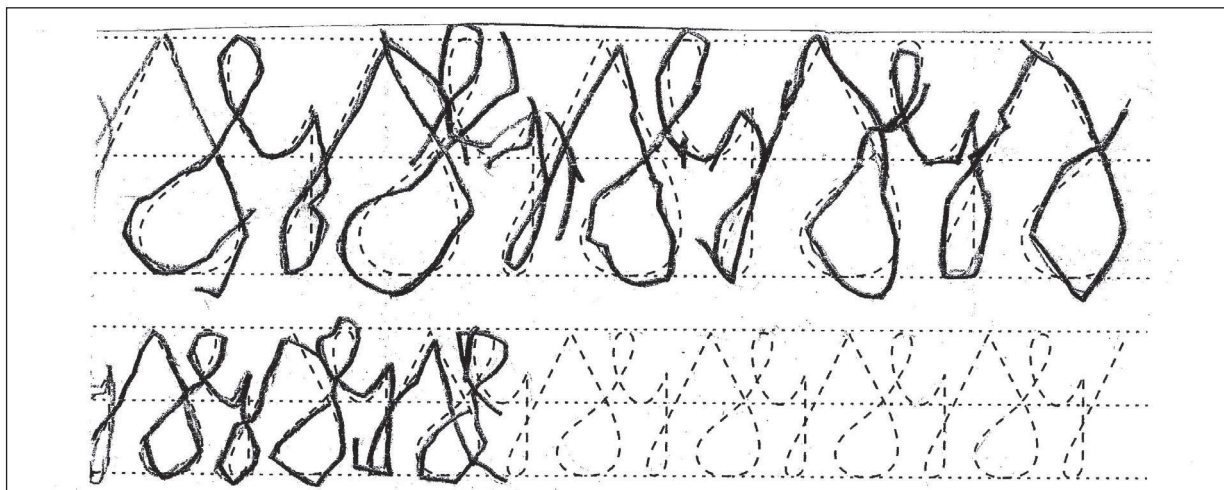
- Praca dziecka w wieku 6 lat.

Bardzo wysokie napięcie mięśniowe powoduje ogromne trudności z pisaniem i rysowaniem: dziecko nie jest w stanie pisać po śladzie, wychodzi poza płaszczyzny przeznaczone do kolorowania, mocno naciska na kredkę. W związku z zaburzeniami emocjonalnymi najchętniej używa kredki czarnej.

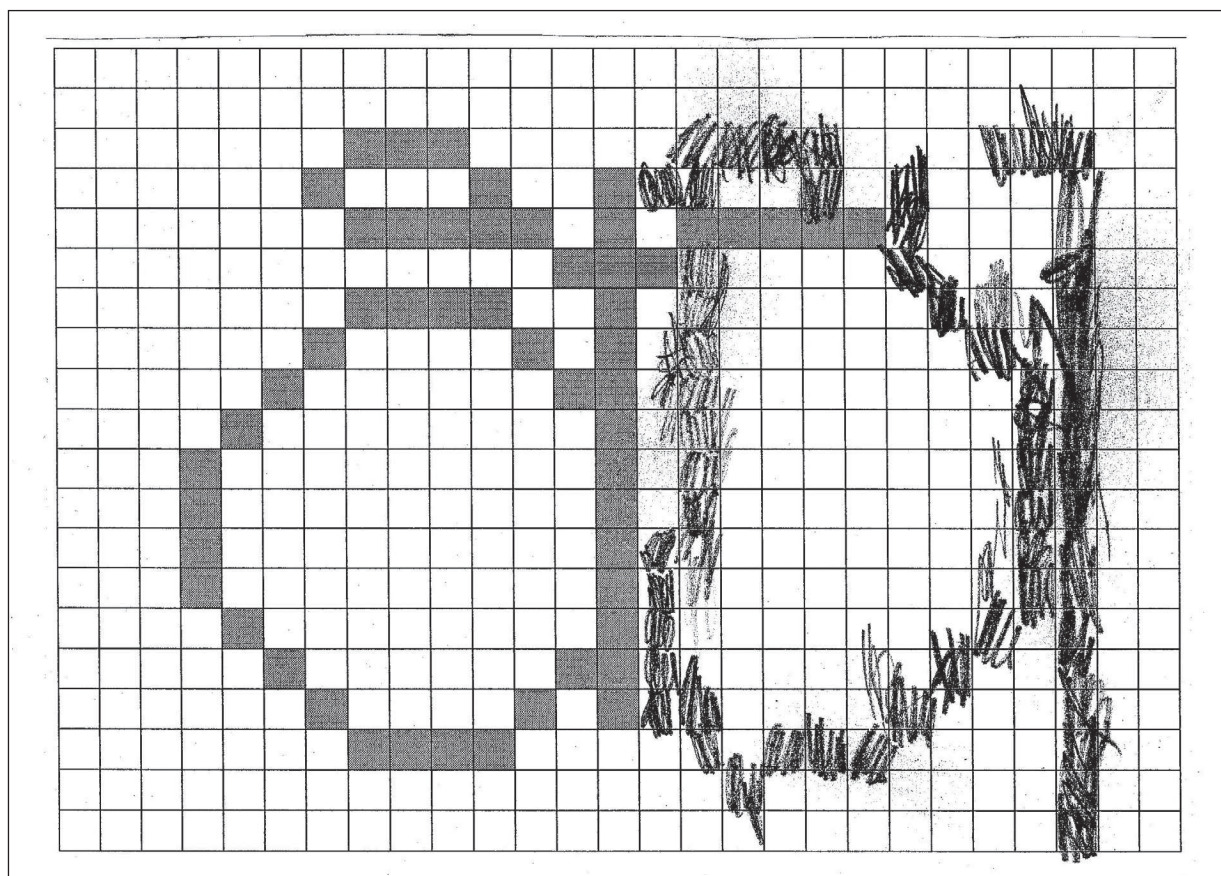
- Praca dziecka w wieku 6 lat i 7 miesięcy.

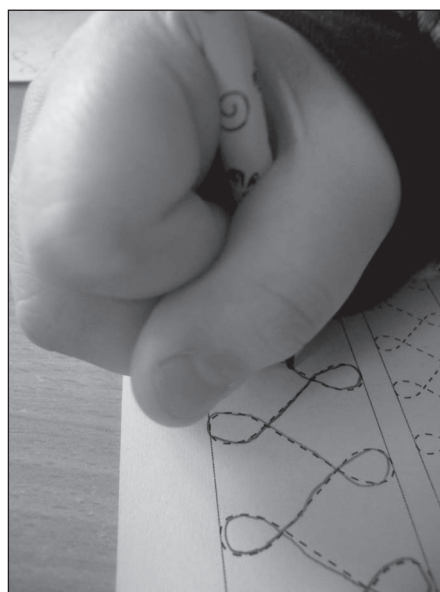
Zbyt wysoki tonus mięśniowy powoduje, że dziecko ma trudności z rysowaniem po śladach. Niedokończona praca świadczy o dużej męczliwości z powodu nadmiernego napięcia mięśniowego.

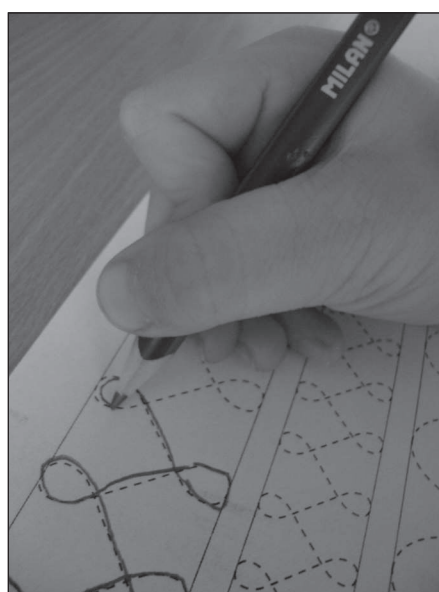
- Praca dziewczynki w wieku 7 lat, pod koniec rocznego przygotowania przedszkolnego. Polecenie przeczytał i wyjaśnił nauczyciel: „Uzupełnij rysunek jabłka w taki sposób, aby jego prawa i lewa połówka były jednakowe”

Dziecko przelicza do 10, ale nie potrafi stosować tej umiejętności podczas wykonywania zadań wymagających przeliczania. Ma zaburzony proces lateralizacji i orientacji na płaszczyźnie kartki.

SYMPTOMY ZABURZEŃ SI U DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

4. Pierwsza pomoc w terapii zaburzeń SI

Występowanie pojedynczych spośród wyżej wymienionych symptomów oraz przedstawionych na zdjęciach niepokojących sygnałów niekoniecznie świadczy o zaburzeniach integracji sensorycznej u dziecka. Jeśli jednak jest ich przynajmniej kilka lub kilkanaście i występują z dużym nasileniem, wówczas niezbędna jest konsultacja ze specjalistami.

Po pierwszą pomoc można zwrócić się do nauczyciela, lekarza pediatry, poradni psychologiczno-pedagogicznej, a potem – o ile zajdzie taka potrzeba – do terapeuty integracji sensorycznej.

Rodzice nie zawsze zdają sobie sprawę z tego, czy dziecko ma dysfunkcje integracji sensorycznej. Często niechętnie też przyjmują informacje nauczycieli o potrzebie przeprowadzenia pogłębionej diagnozy w tym kierunku.

Wobec powyższego pomocny w niektórych sytuacjach może okazać się zamieszczony poniżej test³, którego wyniki mogą wpłynąć na decyzję rodziców w zakresie badań specjalistycznych dziecka.

Czy u mojego dziecka istnieje ryzyko zaburzeń integracji sensorycznej?

I. DOTYK

- Przesadnie reaguje na niewielki ból tak? ☐
- Nie zwraca uwagi na drobne skaleczenia tak? ☐
- Lubi aktywności związane z brudzeniem się (malowanie palcami) tak? ☐
- Unika aktywności związanych z brudzeniem (lepienie w plastelinie) tak? ☐
- Nie lubi być niespodziewanie dotykane (lekko) tak? ☐
- Lubi być dotykane (uwielbia to, poszukuje tego) tak? ☐
- Poszukuje fizycznie agresywnego kontaktu (uderza w ludzi, ściany) tak? ☐
- Jest szczególnie łaskotliwe tak? ☐
- Unika używania dłoni do eksploracji dotykowej obiektów tak? ☐
- Preferuje pewne ubrania i/lub narzeka na metki, mówi, że niektóre ubrania drapią, są za sztywne tak? ☐

II. RÓWNOWAGA I RUCH

Pierwsza część pytań odnosi się do podwrażliwości, a druga do nadwrażliwości.

- Ma słabą równowagę tak? ☐
- Ma lub miało duże problemy z nauką jazdy na rowerze tak? ☐
- Podpiera głowę podczas rysowania, pisanie tak? ☐
- Lubi kręcić się na karuzeli, krześle obrotowym tak? ☐
- Często huśta się na krześle lub przyjmuje pozycję głową do dołu tak? ☐
- Uwielbia huśtanie się na huśtawkach tak? ☐
- Uwielbia szybki ruch tak? ☐

³ http://www.sensorika.pl/diagnoza_i_terapia_procesow_si.html#

SYMPTOMY ZABURZEŃ SI U DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

- Wygląda na przerażone w przestrzeni (nie huśta się itp.) tak? ☐
- Unika szybkiego ruchu tak? ☐
- Ma chorobę lokomocyjną tak? ☐
- Lubi ruch, który samo inicjuje, nie lubi, gdy ktoś nim porusza, huśta tak? ☐
- Nie lubi próbować nowych zadań ruchowych tak? ☐
- Nie lubi wysokości, boi się wspinać tak? ☐

III. KOORDYNACJA

- Ma problemy z manipulacją (cięcie, rysowanie, zapinanie) tak? ☐
- Jest niezgrabne ruchowo, często się przewraca tak? ☐
- Ma trudności z uczeniem się nowych aktywności ruchowych tak? ☐
- Ma trudności z różnicowaniem prawo-lewo (powyżej siódmego roku życia) tak? ☐
- Nie trzyma kartki drugą ręką, gdy pisze lub rysuje tak? ☐
- Źle trzyma ołówek tak? ☐
- Brzydko pisze, nie mieści się w liniach tak? ☐
- Nie potrafi wiązać sznurowadeł, miało trudności z nauczeniem się tak? ☐
- Ma trudności z posługiwaniem się sztuczkami tak? ☐
- Ma trudności w łapaniu i/lub kopaniu piłki tak? ☐

IV. NAPIĘCIE MIĘŚNI

- Wygląda na rozluźnione, wiotkie tak? ☐
- Ma nieprawidłową postawę, gdy siedzi lub stoi tak? ☐
- Zbyt mocno ściska przedmioty (np. ołówek) tak? ☐
- Zbyt lekko ściska przedmioty (np. ołówek) tak? ☐
- Szybko się męczy tak? ☐
- Unika zabaw i gier ruchowych tak? ☐
- Podpiera głowę podczas rysowania, pisania tak? ☐
- Raczej prowadzi siedzący tryb życia tak? ☐
- Jest niezgrabne ruchowo tak? ☐
- Ma trudności z podnoszeniem cięższych przedmiotów tak? ☐

V. SŁUCH

- Jest zirytowane, pobudzone lub zaleknione w miejscach, gdzie jest głośno tak? ☐
- Jest bardzo wrażliwe na dźwięki tak? ☐
- Trudno mu skupić uwagę w miejscu hałaśliwym tak? ☐
- Myli się, wykonując polecenia słowne tak? ☐
- Potrzebuje powtarzania poleceń, wskazówek tak? ☐
- Myli podobne dźwiękowo słowa tak? ☐
- Zatyka uszy na niektóre dźwięki tak? ☐

- Lubi dziwne dźwięki, lubi powtarzać pewne dźwięki tak? ☐
- Mruczy, śpiewa, mówi do siebie podczas wykonywania zadania tak? ☐
- Unika zabawek, innych przedmiotów wydających dźwięki tak? ☐

VI. WZROK

- Jest nadwrażliwe na światło; woli światło rozproszone, półmrok tak? ☐
- Ma problemy z różnicowaniem kształtów tak? ☐
- Ma krótki okres fiksacji wzrokowej (skupienia wzroku na przedmiocie) tak? ☐
- Z trudnością śledzi poruszający się przedmiot, gubi go tak? ☐
- Często mruga, ma ból głowy, załzawione oczy po czytaniu tak? ☐
- Jest bardzo pobudzone, gdy ma do czynienia z wieloma bodźcami wzrokowymi tak? ☐
- Odmawia zasłaniania oczu, ograniczenia widzenia tak? ☐
- Odwraca litery, sylaby, słowa tak? ☐
- Ma problemy z przepisywaniem z tablicy, książki tak? ☐
- Mruży oczy podczas słonecznego dnia tak? ☐

VII. WĘCH

- Jest nadwrażliwe na pewne zapachy tak? ☐
- Ignoruje nawet ostre i nieprzyjemne zapachy tak? ☐
- Ma trudności z różnicowaniem zapachów tak? ☐
- Często zatyka nos, mówiąc, że „śmierdzi” tak? ☐
- Nie je pokarmów bez wcześniejszego wąchania tak? ☐
- Jest nadwrażliwe na zapach perfum, mydła, wody kolońskiej tak? ☐
- Lubi wąchać różne rzeczy nie służące do jedzenia tak? ☐
- Lubi mocno doprawione pokarmy tak? ☐
- Preferuje pokarmy o łagodnym smaku tak? ☐
- Ma łatwy odruch wymiotny na wiele zapachów tak? ☐

VIII. UWAGA I ZACHOWANIE

- Jest nerwowe, pobudzone tak? ☐
- Jest impulsywne, wrywa się, zanim zakończymy instrukcję tak? ☐
- Ma problemy z organizacją zachowania, wykonywanych zadań tak? ☐
- Nie może dłużej skupić się na zadaniu tak? ☐
- Bardzo lubi biegać, skakać, jest ciągle w ruchu tak? ☐
- Szybko i łatwo pobudzają go dźwięki, światło itd. tak? ☐
- Jest niespokojne wówczas, gdy trzeba być cicho i koncentrować się tak? ☐
- Łatwo przechodzi od płaczu do śmiechu tak? ☐
- Szybko się rozprasza tak? ☐
- Lubi biegać, podskakiwać, być w ruchu tak? ☐

SKALA

	NORMA	RYZYKO
DOTYK	0–2	3–10
RÓWNOWAGA I RUCH: Podreaktywność	0–2	3–7
RÓWNOWAGA I RUCH: Nadreaktywność	0	1–6
KOORDYNACJA	0–3	4–10
NAPIĘCIE MIĘŚNI	0–2	3–10
SŁUCH	0–2	3–10
WZROK	0–3	4–10
WĘCH	0–3	4–10
UWAGA I ZACHOWANIE	0–2	3–10

Należy podkreślić, iż wyniki powyższego testu nie mogą służyć do jakiegokolwiek opinii, oceny pod kątem zaburzeń SI ani być podstawą do terapii. Test może być jedynie pomocny w zebraniu dość dokładnych, uporządkowanych informacji o dziecku.

Profesjonalnie przeprowadzona diagnoza zaburzeń SI jest dość złożona i składa się z następujących elementów:

- wywiadu z rodzicami dziecka,
- analizy wypełnionych przez rodziców kwestionariuszy dotyczących funkcjonowania dziecka w życiu codziennym,
- prób klinicznych (dziecko obserwowane jest w spontanicznej aktywności oraz w sytuacjach zadaniowych, gdzie jest sprawdzana i oceniana jakość napięcia mięśniowego, mechanizmy równoważne i obronne, praca oczu, koordynacja ruchowa, integracja ruchów tonicznych),
- testów zestawu Południowo-Kalifornijskich Integracji Sensorycznych (dziecko jest badane pod kątem odbioru i przetwarzania informacji dotykowych, równoważnych i proprioceptywnych, a także umiejętności planowania ruchu, znajomości ciała, motoryki małej i koordynacji wzrokowo-ruchowej),
- podsumowania badań.

Opracowanie i wdrożenie indywidualnego planu terapii stwierdzonych zaburzeń SI oraz organizacja otoczenia sensorycznego to kolejny krok w kierunku przygotowania pomocy dziecku z zaburzeniami SI.

Terapia powinna być prowadzona w oparciu o plan terapii, w miarę możliwości indywidualnie i zespołowo, w warunkach dostosowanych do rodzaju zaburzeń. Rodzice dziecka powinni aktywnie uczestniczyć w eliminowaniu zaburzeń SI, wykonując zadania ściśle według wskazań specjalistów.

Organizacja otoczenia sensorycznego powinna uwzględniać następujące elementy:

- kolor ścian pomieszczenia, ilość dochodzących dźwięków, a także zapachy, które mogą być źródłem niepotrzebnego pobudzenia układu nerwowego,
- nauczyciela (np. jego głos, sposób wydawania poleceń, kolorystykę ubrań),
- strukturę dnia (np. w postaci obrazkowego planu dnia),
- materiały i pomoce dydaktyczne sprzyjające rozwojowi zmysłów dziecka,
- możliwość dokonywania wyborów przez dziecko (dotyczących zabawek, ubrań, jedzenia zgodnie z preferencjami sensorycznymi).

Warto podkreślić, iż terapia zaburzeń SI nie jest obojętna dla organizmu dziecka. Wszelkiego rodzaju błędy i niestosowanie się do wskazań specjalistów nie tylko nie przyniosą poprawy, ale też mogą przyczynić się do pogłębienia zaburzeń i wtórnych skutków.

Ponadto zarówno nauczyciele, jak i rodzice powinni pamiętać o tym, że „integracja sensoryczna nie jest lekarstwem na wszystko i nie może dokonać cudu. Jest efektywna jedynie wtedy, kiedy podłożem trudności w uczeniu się są zaburzenia przetwarzania bodźców sensorycznych” (Maas, 1998). Trzeba więc liczyć się z tym, że skuteczna terapia zaburzeń SI nie zlikwiduje wszystkich trudności w nauce i zachowaniu, np. tych, które wiążą się z ADHD, zespołem Aspergera, dysleksją czy też uwarunkowaniami genetycznymi.

5. Terapia zaburzeń oraz rozwijanie SI u dzieci w wieku przedszkolnym

5.1. Propozycje aktywności, zabaw i ćwiczeń terapeutycznych wpływających na prawidłowy rozwój układu słuchowego

➤ Zabawa „Słyszę, powtarzam, rozpoznaję”

- **Potrzebne będą:** poduszeczki lub kocyki.

Zabawę należy przeprowadzić na świeżym powietrzu, np. w parku lub na placu przedszkolnym. Na polecenie nauczyciela dzieci przez 2–3 minuty wsłuchują się w odgłosy dobiegające z otoczenia, po czym siadają w kręgu na ułożonych na trawie poduszeczkach lub kocykach. Kolejno naśladują po jednym z usłyszanych głosów, a zadaniem pozostałych dzieci jest powtórzenie tego głosu i odgadnięcie, kto lub co go wydaje i skąd pochodzi, np.:

- szszszszsz (wypowiada jedno dziecko); szszszszszsz (powtarza cała grupa); rozpoznanie: szum wiatru; źródło: słyszalny z koron drzew;
- zzzzzzzzzzz (wypowiada jedno dziecko); zzzzzzzzzzz (powtarza cała grupa); rozpoznanie: głos samochodu; źródło: dobiega z ulicy.

➤ W którym pudełku jest ukryty zegar?

- **Potrzebne będą:** głośno tykający budzik, pięć–sześć kartonowych pudełek jednakowej wielkości.

Uczestnicy zajęć odwracają się plecami do nauczyciela. Nauczyciel wkłada budzik do wybranego pudełka, po czym poleca dzieciom odwrócić się, uważnie nasłuchiwać, skąd dobiega tykanie, i wskazać pudełko, w którym został ukryty budzik.

➤ Chochlik słuchowy

- **Potrzebne będą:** znajdujące się w sali zabawki (około 20 sztuk).

Dzieci siedzą w kręgu na dywanie. Na środku dywanu leżą zabawki. Zadaniem dzieci jest wskazanie i podanie pełnej nazwy zabawki, z której chochlik słuchowy zabrał fragment nazwy. W rolę chochlika wciela się nauczyciel:

- nazywa zabawkę, wymieniając tylko pierwszą sylabę: cię- (ciężarówka), au- (auto), pie- (piesek),
- nazywa zabawkę, pomijając pierwszą sylabę: -ka (lal-ka), -cek (klo-cek),
- nazywa zabawkę, pomijając pierwszą głoskę: -ózek (wózek), -iś (miś), -itka (piłka),
- nazywa zabawkę, pomijając pierwszą i ostatnią głoskę: -ow- (sowa), -o- (kot).

➤ Kolorowa zabawa słuchowa

- **Potrzebne będą:** zestawy kolorowych kartoników dla każdego dziecka (biały, żółty, czerwony, zielony, niebieski), przypięty do tablicy duży arkusz szarego papieru z narysowanymi pięcioma różnymi układami rytmicznymi; na początku każdego układu rytmicznego należy przykleić kartonik w jednym z pięciu wymienionych kolorów.

Przykładowe układy

- z kartonikiem białym: kółko, trójkąt, odstęp, kółko, kółko, odstęp, trójkąt, trójkąt;
- z kartonikiem żółtym: kółko, trójkąt, odstęp, kółko, trójkąt, odstęp, kółko, trójkąt;
- z kartonikiem czerwonym: trójkąt, trójkąt, odstęp, kółko, kółko, odstęp, trójkąt, trójkąt;
- z kartonikiem zielonym: trójkąt, trójkąt, odstęp, trójkąt, trójkąt, odstęp, trójkąt, trójkąt;
- z kartonikiem niebieskim: trójkąt, kółko, odstęp, trójkąt, kółko, odstęp, trójkąt, kółko.

Nauczyciel rozdaje dzieciom zestawy kolorowych kartoników. Informuje, że za chwilę będzie odtwarzał ruchem i dźwiękiem narysowane układy rytmiczne: trójkąt – klaśnięciem w dłoń, kółko – tupnięciem nogą. Zadaniem dzieci będzie rozpoznanie, który układ rytmiczny odtwarza nauczyciel, i podniesienie do góry kartonika w odpowiednim kolorze, np.: klaśnięcie, klaśnięcie, cisza, tupnięcie, tupnięcie, cisza, klaśnięcie, klaśnięcie (dzieci podnoszą do góry kartoniki czerwone).

➤ Który kolor wybierzesz?

- **Potrzebne będą:** krepina w kolorach czerwonym, żółtym, białym i pomarańczowym, taśma klejąca. Zabawę należy przeprowadzić na placu przedszkolnym, wykorzystując np. drzewa.

Nauczyciel wybiera cztery drzewa, rosnące w niezbyt dużej odległości jedno od drugiego. Pień każdego z tych drzew owija innym kolorem krepiny. Krepinę mocuje do pni za pomocą taśmy klejącej. Prosi dzieci o podanie pierwszej głoski każdego z kolorów (cz, ż, b, p). Wyjaśnia, na czym będzie polegała zabawa: nauczyciel wypowie słowo rozpoczynające się na taką samą głoskę, jak jeden z kolorów krepiny, a dzieci powinny dotknąć pnia drzewa, na którym znajduje się krepina w tym kolorze, np. żaba – dzieci stają przy pniu z naklejoną żółtą krepiną, parasolka – dzieci stają przy pniu z naklejoną pomarańczową krepiną.

➤ „Farbujemy” ubrania (karta pracy 1)

- **Potrzebne będą:** kredki w ulubionych kolorach dzieci.

Dzieci nazywają ubrania. Dzielą nazwy ubrań na sylaby. „Farbują” (kolorują) na ulubione kolory tylko te ubrania, których nazwy składają się z dwóch sylab.